

Welke vraagzin denk jij dat acceptabel is? Over de acceptabiliteit van langeafstandsvraagzinnen en de rol van casusmarkering

Ankelien Schippers & Esther Ruigendijk (Carl von Ossietzky Universität Oldenburg)

Onderstaande tabel laat zien dat het Engels, Duits en Nederlands verschillen in de acceptabiliteit van langeafstandsvragen met *that/dass/dat*. Langeafstandsvragen zijn vraagzinnen met een lege argumentspositie in een ondergeschikte zin (aangegeven met __) die thematisch gerelateerd is aan een vraagwoord in een bovengeschikte zin (onderstreept):

Taal	Langeafstandssubjectvragen	Langeafstandsobjectvragen
Engels	* <u>Who</u> do you think that __ saw the man?	<u>Who</u> do you think that the man saw __ ?
Duits	?? <u>Wer</u> meinst du, dass __ den Mann sah?	? <u>Wen</u> meinst du, dass der Mann __ sah?
Nederlands	<u>Wie</u> denk je dat __ de man zag?	<u>Wie</u> denk je dat de man __ zag?

In het Engels zijn langeafstandssubjectvragen met *that* ongrammaticaal, maar langeafstandsobjectvragen niet, in het Duits zijn alle langeafstandsvragen marginaal, maar zijn subjectvragen minder acceptabel dan objectvragen, terwijl langeafstandsvragen in het Nederlands volkomen acceptabel zijn zonder duidelijke asymmetrie. Voor de relatieve onacceptabiliteit van langeafstandssubjectvragen met een voegwoord (in het Engels bekend als *that*-trace effect) is tot dusver geen bevredigende verklaring gegeven. Bijzonder problematisch is daarbij ook de taalvariatie die hierboven is beschreven.

In onze presentatie zullen we focussen op subject/objectasymmetrieën. Een mogelijke verklaring voor de verschillende asymmetrieën in de drie talen is dat ze verschillen in hoe ze het onderscheid tussen een subject en objectvraagzin markeren. In het Engels is dat door middel van woordvolgorde: subjectvragen hebben een preverbale lege argumentsplek in de ingebedde zin en objectvragen een postverbale. In het Duits en Nederlands (SOV-talen) geeft de woordvolgorde in dit geval niets weg en moet het verschil worden afgeleid door morfosyntaxis (casusmarkering, werkwoordcongruentie) of semantische/contextuele aanwijzingen. Een belangrijk verschil tussen het Nederlands en Duits is hierbij dat het Duits beschikt over relatief rijke casusmarkering maar het Nederlands niet. De Nederlandse zinnen uit de tabel hierboven zijn zonder context volkomen ambigu tussen een subject en objectlezing (let wel: ook zonder ambiguïteit is er geen duidelijke subject/objectasymmetrie in het Nederlands). Hieruit volgt dat het Engels het contrast tussen subject- en objectlangeafstandsvragen het sterkst markeert (d.m.v. woordvolgorde), het Nederlands het zwakst (niet door woordvolgorde, niet door casus) terwijl het Duits een tussenpositie inneemt (niet door woordvolgorde, wel door casus). Om de rol van casus nader te onderzoeken voerden we experimenten in het Duits uit waarbij deelnemers langeafstandssubject- en objectvragen moesten lezen en beoordelen op grammaticaliteit. Ook werd getest of deelnemers de vraag als een subject- of objectvraag interpreteerden. We manipuleerden de casusmarkering op het vraagwoord en het ingebedde argument: dat was ofwel niet-ambigu (met masculiene naamwoorden) ofwel ambigu (met feminiene naamwoorden). Eén van de argumenten droeg altijd niet-ambigue casusmarkering zodat de zinnen nooit globaal ambigu waren. De resultaten laten zien dat ambigue casusmarkering op het ingebedde argument het grootste effect heeft op de interpretatie: langeafstandssubjectvragen werden dan zeer frequent als objectvragen geïnterpreteerd. De grammaticaliteitsoordelen van deze langeafstandssubjectvragen zijn in deze gevallen ook hoger dan bij zinnen zonder lokale ambiguïteiten. Eerste statistische modellering van de data suggereert echter dat de begripsscores slechts een beperkte rol spelen bij het verklaren van de variatie in grammaticaliteitsoordelen. We bespreken implicaties voor het Nederlands en de bredere theorievorming.